
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

מבוא לגאוגרפיה היסטורית-תרבותית של ירושלים לתקופותיה -
40615

תאריך עדכון אחרון 04-02-2021

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 4

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: גאוגרפיה

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): גברת טל אולוס

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: ronnie.ellenblum@mail.huji.ac

שעות קבלה של רכז הקורס: יום שני 13:00-14:00

מורי הקורס:
גב טל אולוס,
גב נטע אמיר,
מר שי שרפברג

תאור כללי של הקורס:

הקורס יתמקד בתקופות ובאירועי מפתח בהיסטוריה הרב תרבותית של ירושלים ובדרכי הפרשנות שלהם.
הציר המארגן העיקרי יהיה כרונולוגי אך הסוגיות שיועלו יהיו דיאכרוניות, תמטיות ותיאורטיות. כל נושא ילווה בסיורים שיאירו את הפן המרחבי. חלק מהנושאים ילוו בסרטים שבהם יציגו חשובי החוקרים גישות שונות לגבי הנושאים ולגבי האתרים. תיוג החומרים באתר הקורס יאפשר חיפוש בעושר הדעות והתפיסות ובסוגיות הליבה המרכזיות.

מטרות הקורס:

הכרת התקופות השונות, אירועי המפתח והפרשנויות המגוונות של ההיסטוריה הרב תרבותית של ירושלים.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

- להכיר את התקופות השונות ואירועי המפתח בהיסטוריה הרב תרבותית של ירושלים
- להכיר היבטים ופרשנויות שונות להיסטוריה של ירושלים.
- לענות על שאלות מורכבות הנוגעות לסוגיות מפתח בהיסטוריה של ירושלים תוך יישום ושילוב שיטות למידה מגוונות כמו: הרצאות פורנטליות, סיורי שדה, קטעי סרטים והרצאות קצרות.

דרישות נוכחות (%) :

שיעורים: כמקובל בתקנון האוניברסיטה (80%).
סיורים: חובת נוכחות מלאה בחמשת הסיורים (100%)

שיטת ההוראה בקורס: הקורס יתבסס על חמישה מרכיבים:

1. שמונה שיעורים מקוונים המלווים בבחני צפייה. הציון המשוקלל של כלל הבחנים מהווה 35% מהציון הסופי.
2. שלושה תרגילים מסכמים לשלושה נושאים עיקריים. כל תרגיל מתבסס על החומר הנלמד בשיעורים המקוונים, על החומר המועבר במהלך הסיורים ועל מקורות נוספים (ראו בביבליוגרפיה). הציון של כל תרגיל מהווה 15% מהציון הסופי. סה"כ: 45% מהציון הסופי.
3. עבודת קונפליקטים קבוצתית שערכה בציון הכולל 20%
4. שיעורי דיון המסכמים את הנושאים המרכזיים בקורס + הרצאות אורח שיתקיימו בכיתה/זום. הנוכחות בהם חובה.
5. סיורים: שלושה סיורים קצרים במהלך שעות הקורס (בימי שני) ושלושה סיורים ארוכים בשעות

שמחוץ לזמן השיעור.

* הנוכחות בסיורים היא חובה. היעדרות מסיור תתאפשר אך ורק לאחר אישור מוקדם של המתרגלים. סטודנט שייעדר מסיור יידרש להגיש דו"ח סיור. מי שלא יקבל אישור וייעדר לא יקבל ציון בקורס ויאלץ להשלים את הסיור בשנה הבאה.

* קיום הסיורים תלוי בהנחיות משרד הבריאות. במקרה הצורך יתקיימו סיורים מקוונים.

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

נושא ראשון- ירושלים בתקופת המקרא: שאלות תימטיות: התקדשותה של ירושלים בתקופת המקרא, ועלייתה בתקופת הברזל האם ניתן לקשר בין הסיפור המקראי לבין הארכיאולוגיה? האם אפשר להגיע לתמונה קוהרנטית באתר טעון כל כך. לימוד הנושא יעשה על ידי הרצאות בכיתה של מיטב החוקרים בתחום ויכלול גם סיור בעיר דוד. הסיור יתמקד בתולדות העיר מראשיתה ובדרך שבה מוצגים תולדותיה בתקופת הממלכה המאוחדת, בין המאה העשירית לשמינית. הארכיאולוגיה והגיאוגרפיה של אתר עיר דוד ינותחו יחד עם השילוט המציג את ראשית השושלת הדודית ובמאפייניה הסמי-מיתולוגיים.

נושא שני- ימי השפע והתפתחות הפולחן המונותאיסטי בתקופה ההלניסטית והרומית, התעצמותה של ירושלים בימי הבית השני עד לחורבן הבית: שאלות מפתח: הסיבות לגידול המהיר של ערי העולם ההלניסטי והרומי; יצירת תשתיות עירוניות; עדות וכיתות; הקמת בית המקדש השני שינויים במבנה הפולחן היהודי בירושלים. ירושלים ורומא – תרבות מקומית והשפעות אימפריאליות; בנייתה של ירושלים החומרית וחורבנה.

נושא שלישי- הנצרות בירושלים. שאלת מפתח ראשונה: צמיחת הנצרות מתוך האקלים החברתי והפוליטי ומתוך עולם האמונות והדעות של התקופה הרומית.

שאלת מפתח שנייה: יצירת הגיאוגרפיה הקדושה של ירושלים מתוך הברית החדשה והיחס לגיאוגרפיה המיוחדת של עיר מקדש ועיר צליינות. התפתחות צירי הצליינות המרכזיים בעיר. כנסיית הקבר ומקומה באדריכלות ובליטורגיקה הנוצרית.

שאלת מפתח שלישית: ירושלים של מעלה וירושלים של מטה בתפיסה הנוצרית ובמרקם העירוני בתקופה הביזנטית – דימוי ומציאות מתפתחת בעיר צליינות ונזירות.

נושא רביעי- התקופה המוסלמית הקדומה – המשכיות אורבנית ואוריינטליזם מחקרי.

שאלת מפתח ראשונה: מקומה של ירושלים באסלאם;

שאלת מפתח שנייה: המחקר האוריינטליסטי ותפיסת הכיבוש המוסלמי של הארץ בעיני המחקר.

שאלת מפתח שלישית: ירושלים כעיר רב תרבותית תחת שלטון האסלאם, ביטויים חילוניים ודתיים בקהילות הנוצרית, היהודית והמוסלמית.

נושא חמישי- גיאוגרפיה של שינוי דת ושלטון – ירושלים בימי הצלבנים, הממלוכים והעות'מאנים.

שאלת מפתח ראשונה: התיאוריה הרווחת לגבי המבנה והתפקוד של "עיר מערבית": האם הפכה ירושלים הצלבנית לעיר מערבית?

שאלת מפתח שנייה: התיאוריה הרווחת לגבי "עיר מזרחית/מוסלמית/ים תיכונית" האם הכיבוש הממלוכי הפך את ירושלים לעיר "מוסלמית"? שאלת מפתח שלישית: הצעות אלטרנטיביות לפרוידיזציה עירונית.

נושא שישי- ירושלים בעת החדשה-בין מזרח למערב. שאלת מפתח ראשונה: הפעילות האירופאית ומשמעותה של ירושלים למעצמות הקולוניאליות. שאלת מפתח שנייה: ירושלים עיר קולוניאלית או מרכז? שאלת מפתח שלישית: ההשפעה הבריטית על תכנון ירושלים ועל מבנה העיר.

נושא שביעי- ירושלים מאז קום המדינה- עבר קרוב- הווה ועתיד.

חומר חובה לקריאה:

הרצאות מקוונות של: פרופ' נילי ואזנה, ד"ר שלומית וקלסר בדולח, ד"ר אורית פלג ברקת, פרופ' רחל אליאור, ד"ר יאיר פורסטנברג, ד"ר מאשה הלוי, גברת יסכה הרני, ד"ר דניאלה טלמון הלר, ד"ר תאופיק דאעדלה

קריאת חובה:

ישראל ברטל (2015). מרכז בשוליים-תמורות במקומה של ירושלים בתודעת היהודים. בתוך ירושלים לדורותיה יחידה 9

Finkelstein, I. (2011). The "Large Stone Structure" in Jerusalem: Reality versus Yearning. Zeitschrift des Deutschen Palästina-Vereins (1953-), (H. 1), 1-10.

חומר לקריאה נוספת:

ל. לוין, 'ירושלים בתפארתה: תולדות ירושלים בימי בית שני', אריאל, 1996, עמ' 130-29.
א. קליינברג, 'הנצרות מראשיתה ועד הרפורמציה', האוניברסיטה המשודרת, 1995.
ל. נמרוד, 'מודל העיר המוסלמית' ונופה של העיר ההיסטורית המזרח תיכונית', בתוך: א. פרידמן, י. דרוי (עורכים), 'ספר ירושלים בתקופה הממלוכית 1260-1517', יד יצחק בן צבי, 2012.
מ. הלוי, 'בניין טרה סנטה בירושלים: בין אוניברסיטה קתולית ערבית לקולג' פרנציסקני', בתוך: י. בן אריה, א. חלמיש, א. לימור, ר. רובין, ר. רייך (עורכים), 'חקר ירושלים לתקופותיה: חומר ודעת', יד יצחק בן צבי, 2015, עמ' 270-245.
י. בן אריה, התמורות העיקריות בהתפתחותה של ירושלים בראשית השלטון הבריטי, 1926-1917, עמ' 377-440, בתוך: י. בן אריה, ארץ בראי עברה, ירושלים תשס"א.
י. בן אריה, 'פעילות לשימור ותכנונה של ירושלים בראשית תקופת השלטון הבריטי בארץ ישראל, 1926-1917', עמ' 441-500, בתוך: י. בן אריה, ארץ בראי עברה, ירושלים תשס"א.
ד' קרויאנקר, אדריכלות בירושלים: הבנייה בתקופת המנדט הבריטי, ירושלים 1989.
ש. וקסלר-בדולח, 'שרידי הקרדו המזרחי הרומי ברחבת הכותל המערבי', קדמוניות 139-140, 2010, עמ' 132-123.

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 0 %
הרצאה 0 %
השתתפות 0 %
הגשת עבודה 20 %
הגשת תרגילים 45 %
הגשת דו"חות 0 %
פרויקט מחקר 0 %
בחנים 35 %
אחר 0 %

מידע נוסף / הערות:
קורס זה מבוסס על מחקריו, רעיונותיו ורוחו של פרופ' רוני אלנבלום ז"ל